

EIGENDOMS- EN GEBRUIKSRECHT OP WATER

M. VAN PASSEL
Advocaat

Door de snelle uitbreiding van reglementering inzake de kwaliteit van water, verliest men soms aloude **principes inzake kwantitatieve regelingen** uit het oog. Een aantal van deze principes worden hier in herinnering gebracht.

I. ONDERSCHIED IN ZAKEN EN GOEDEREN

De goederen zijn een geheel van vermogensrechten die aan een bepaald rechts-subject toebehoren. Zij omvatten de zaken en rechten.

I. 1. ZAKEN

I.1.1. Het **begrip zaak** wordt meestal als volgt omschreven: "al wat bestaat, de menselijke persoon uitgezonderd."

I.1.2. Alle concrete dingen hebben een **rechtsstatuut**.

Dit statuut is anders volgens de aard van de zaken (roerend of onroerend), volgens hun graad van toeëigening (in de handel of buiten de handel, gemene zaken), volgens hun aanwendingsmogelijkheid (vervangbare of niet vervangbare) en volgens hun onderling verband (hoofd-en bijzaken).

I.1.3. Voor wat betreft het aspect water, is in de eerste plaats het onderscheid tussen **zaken in de handel en buiten de handel** van belang.

Zaken buiten de handel kunnen niet het voorwerp uitmaken van een overeenkomst.

Dit onderscheid vond men reeds terug in het Romeins Recht.

Men sprak dan over de res in commercio en res extra commercium of ook over de res in nostro patrimonio, d.w.z. de zaken die deel uitmaken of konden uitmaken van het vermogen van een enkeling en de res extra patrimonium, de zaken die dat niet konden .

Buiten deze hoofdindeling waren er ook res divini juris en res humani juris. De res

humani juris werd ingedeeld in de res publicae en de res privatae.

De res privatae waren de zaken onderworpen aan menselijk recht en zaken die konden behoren tot ons vermogen, res in nostro patrimonio.

Onder de publieke zaken of res publicae werden ondermeer de zaken gerekend die gemeen goed waren van allen, **de res communes omnium**.

Hieronder verstond men de lucht, stromend water, de zee en de zeestranden.

Deze goederen mochten vrij gebruikt worden, doch met een aantal beperkingen.

Terug naar ons Belgisch Recht. **Gemene zaken of res communes** betreffen een bijzondere soort van zaken die buiten de handel zijn.

Zij zijn buiten de handel niet door een wettelijke bepaling, doch wel door de **aard van de zaak**.

Het zijn zaken die voor het gebruik van allen bestemd zijn en waarvan niemand de andere in dat gebruik mag hinderen door een exclusieve toeëigening.

Het recht van gebruik van allen primeert hier op het eigendomsrecht, omdat het gaat om vitale zaken voor de mens : de zee, de lucht, het licht, het stromend water van stromen, rivieren en waterlopen.

Toch kunnen deze res communes wel voor een gedeelte toegeëigend worden, maar nooit in hun geheel.

Het genot van deze gemene zaken wordt door politiewetten geregeld art. 714 BW : "Er zijn zaken die aan niemand toebehoren en waarvan het gebruik aan allen gemeen is. De politiewetten bepalen hoe het genot daarvan geregeld wordt."

Er moet wel een onderscheid worden gemaakt tussen water als res communes en de waterloop die als onroerend goed wel aan iemand kan toebehoren.

Toch kunnen ook deze goederen uit hun aard en gezien hun bestemming voorbe-

houden zijn aan het nut en het gebruik van allen. Daarom spreekt men van **domeingoederen**.

Ingevolge art. 538 BW vallen aldus de bevaarbare en vlotbare stromen en rivieren onder het openbaar domein. Over deze goederen kan niet vrij worden beschikt.

Dit onroerend goed is dus noodzakelijk eigendom van de staat, met bijna noodzakelijk het beheer van het water als gevolg, hoewel dus het water in zijn geheel buiten de eigendomsfeer blijft.

I.1.4. Ook het **onderscheid tussen roerende en onroerende goederen**, de hoofdindeling in ons Burgerlijk Wetboek, is van belang voor wat water betreft. Alle goederen zijn roerend of onroerend ingevolge artikel 516 BW.

Het onderscheid gaat terug naar de aard van de zaak met name het al of niet vast of verplaatsbaar karakter van de dingen.

De belangrijkste oorzaak voor dit onderscheid is het fysisch aspect : een onroerend goed maakt deel uit van de grond of zit eraan vast en heeft zo een stabiliteit die roerende goederen niet hebben.

De grond is het aardoppervlak en de zich onder dit vlak bevindende vaste lagen. Men spreekt van gronderven (art.518 BW).

Het gronderf omvat zowel de boven- als de ondergrond met zijn minerale rijkdom.

Goederen zijn roerend uit hun aard, door anticipatie en door wetsbepaling. De goederen die roerend zijn uit hun aard zijn verplaatsbare zaken die bewegen ofwel uit zichzelf ofwel veranderen van plaats door de werking van een vreemde kracht. In die zin is water een roerend goed.

Water is aldus een roerend goed, zowel water dat zich in de bodem bevindt, als water dat zich boven de grond bevindt.

Bij roerende goederen geldt het bezit als titel (art.2279 B.W.), voor onroerende goederen gelden gans andere bewijsmiddelen. (zie verder III.1)

I.2. ZAKELIJKE RECHTEN

Bij de zakelijke rechten maakt men een onderscheid tussen de genotsrechten en de zakelijke zekerheden :

De genotsrechten van belang voor de waterproblematiek zijn:

- eigendom en medeëigendom (art. 544-577bis BW).
- erfdiensbaarheden (art.637-710bis BW)
- het putrecht (art. 641 BW)
- rechten der aangelanden van de waterlopen (art.644 BW)
- vruchtgebruik (art.578-624 BW)

Een aantal van deze rechten worden hierna verder toegelicht.

De zakelijke zekerheden zijn o.m. voorrechten en hypotheek (Hypotheekwet) en pandrechten (BW en Wetboek van Koophandel)

Deze zekerheden en voorrechten regelen situaties waarin een tekort is aan vermogen en geld.

Deze komen vandaag niet aan de orde betreffende de waterproblematiek. Het zou echter wel zinvol kunnen worden ook een voorrechtregeling uit te werken voor situaties waarin er een tekort is aan water.

II HET EIGENDOMSRECHT

II. 1. HET BEGRIIP EIGENDOM

II.1.1. **Artikel 544 BW** luidt : *"Eigendom is het recht om op de meest volstreekte wijze van een zaak het genot te hebben en daarover te beschikken mits men er geen gebruik van maakt dat strijdig is met de wetten of verordeningen."*

Aan de ene kant heeft men de vrijheid van gebruik, genot en beschikking, doch aan de andere kant de begrenzing van die vrijheid.

Wat water betreft wordt het eigendomsrecht van bronnen uitdrukkelijk geregeld in het **putrecht** : **artikel 641** stelt :

"Hij die in zijn erf een waterbron heeft, mag daarvan naar goeddunken gebruik maken, behoudens het recht dat de eigenaar van het lager gelegen erf door een titel of door verjaring mocht hebben verkregen."

Dit is een erg belangrijk artikel vermits hier het **eigendomsrecht op een waterbron** wordt erkend (zie later belang voor grondwater), al gelden er beperkingen (zie bij Erfdiensbaarheden, o.a. art. 643 BW)

II.1.2. Hoewel vaak het tegendeel wordt beweerd, was ook in het **Romeins Recht** eigendom geen absoluut recht.

Het werd wel beschouwd als het zakelijk recht bij uitstek omdat het het meest omvangrijke recht was dat iemand op een zaak kon hebben.

Men kende echter in het Romeinse Recht ook het begrip elasticiteit van het **eigendomsrecht**. In abstracto betekende dit een volledig eigendomsrecht: men heeft over zijn goederen het volstreekte gebruik en genot en men mag er vrij over beschikken.

In concreto echter was het gebruik, genot en de beschikking meestal min of meer beperkt door wettelijke maatregelen, zoals het vruchtgebruik of de erfdiensbaarheden. (zie verder)

II.1.3. Het eigendomsrecht wordt tevens in het Europees Recht beschermd.

Artikel 1 van het eerste protocol bij de EUROPESE CONVENTIE VAN DE RECHTEN VAN DE MENS luidt : *"Alle natuurlijke of rechtspersonen hebben recht op het ongestoord genot van hun eigendom. Niemand zal van zijn eigendom worden beroofd, behalve in het algemeen belang en met inachtneming van de voorwaarden neergelegd in de wet en in de algemene beginselen van het internationaal recht. De voorgaande bepalingen zullen echter op geen enkele wijze het recht aantasten, dat een staat heeft om die wetten toe te passen, welke hij noodzakelijk oordeelt om toezicht uit te oefenen op het gebruik van eigendom in overeenstemming met het algemeen belang of om de betaling van belastingen of andere heffingen te moeten verzekeren."*

Volgens het EEG-verdrag, artikel 222, valt de afbakening van het eigendomsbegrip onder de bevoegdheid van de Lidstaten.

II.2. BEPERKINGEN VAN HET EIGENDOMSRECHT

II.2.1. Buiten de wettelijke beperkingen op het eigendomsrecht, bestaan er **twee algemene principes** waarmee een eigenaar rekening dient te houden bij de uitoefening van zijn recht.

Het betreft de burenhinder en het rechtsmisbruik. Deze principes worden zoals de overheidsbepalingen ingegeven door het algemeen belang.

a) Burenhinder :

Burenhinder is een vorm van objectieve, foutloze aansprakelijkheid. Het is namelijk wenselijk dat eigenaars vreedzaam naast elkaar leven. Dit betekent dat iedere grondeigenaar noodzakelijkerwijze ook het evenredige recht van een ander grondeigenaar moet in acht nemen.

Het eigendomsrecht van éénieder is beperkt door het gelijkwaardig en gelijkwaardig recht van andere naburige eigenaars.

De juridische grondslag van de burenhinder is de **evenwichtsleer** : de gecombineerde toepassing van art.544 BW en het billijkheidsprincipe, alsmede artikel 16 van de grondwet .

Ingevolge de Cassatie-arresten van 1960 is de eigenaar tot schadeloosstelling gehouden indien hij door een niet-foutieve gedraging of activiteit een nabuur last berokkent en zodoende het bestaande evenwicht tussen de beide eigendommen verbreekt.

Het begrip buur of nabuur wordt zeer ruim geïnterpreteerd.

Bovendien wordt de nadruk voornamelijk gelegd op de billijkheid.

Er dient bovendien sprake te zijn van een overlast.

In het kader van de burenhinder wordt ook niet alle schade vergoed doch enkel de bovenmatige hinder.

Enkele voorbeelden kan men terugvinden in de rechtspraak:

- door een gemeente wordt in overtreding met de wet huishoudelijk afvalwater in grachten geloosd, welke grachten een aantal visvijvers bevoorraden. Vissterfte treedt op, voor welke schade de gemeente op grond van art. 544 BW aansprakelijk is. (Rb. Turnhout, 3.06.1985, Res et Jura Immobilia, 1985,191.)

- in het kader van de aanleg van een autoweg, beschadigt de aannemer door graafwerken het afwateringssysteem van een landbouwgrond. Vermits de aannemer dit schadegeval niet kon vermijden, moet de bouwheer de berokkende schade vergoeden op grond van art. 544 BW. (Vred. Grèce-Hollogne, 31.1.1984, T. Aann., 1986, 143, noot, Hannequart,1..)

b) Rechtsmisbruik :

Het misbruik van recht is een vorm van een foutieve gedraging die gesanctioneerd wordt op grond van artikel 1382, 1383 BW.

Het criterium is thans ruimer, doch vindt de grondslag en het principe van het Romeinse Recht de animus nocendi, met name het oogmerk om te schaden.

Inzake het rechtsmisbruik wordt in een Cassatie-arrest van 3 september 1971 als belangrijkste principes erkend

- het enig oogmerk om te schaden.

- zijn recht uitoefenen op een wijze die kennelijk de grenzen te buiten gaat van een normale uitoefening door een voorzichtig en bezorgd persoon.

II.2.2. Erfdiensbaarheden

Een erfdiensbaarheid is een last op een erf gelegd tot het gebruik en het nut van een erf dat aan een andere eigenaar toebehoort (artikel 637 BW).

Men maakt een onderscheid tussen natuurlijke erfdiensbaarheden die ontstaan uit de natuurlijke ligging der plaatsen (zoals het recht van afvloeiing, het recht op bronnen, oeverrechten) en wettelijke erfdiensbaarheden die gevestigd worden door de wet, tot openbaar of tot privaats nut (bijvoorbeeld het recht van uitzicht, recht van uitweg.) Tot slot kent men de erfdiensbaarheden door de mens gevestigd.

Vele erfdiensbaarheden stammen uit het Romeins Recht, zoals de aquae ductus (erfdienstbaarheid van waterleiding) : dit is het recht om water aan te voeren over een ander erf, bijvoorbeeld van een bron en het recht om op het lijdend erf water te putten, om vee te laten drinken.

Enkele zeer belangrijke beperkingen van het eigendomsrecht (in andere zin ook eigendomsbeschermend) in het Romeins Recht die te maken hadden met het gebruik van water stonden reeds in de 12-tafelenwet.

- **de actio aquae pluviae arcendae** : dit was een vordering die erop gericht was om de vroegere toestand te herstellen, wanneer de natuurlijke afloop van het regenwater zo was gewijzigd dat waterschade dreigde of zich voordeed. Waterschade kon ontstaan in twee gevallen :

1. De hoger gelegen buurman vergrootte of versnelde de afvloeiing van het water door het graven van kanalen of het slechten van natuurlijke dammen.
2. De lager gelegen buurman belette het water van het hoger gelegen erf weg te vloeien door het aanleggen van dijken.

Deze vordering kan men in ons **burgerlijk recht** aantreffen in de erfdienstbaarheid van afloop (zie hierna art.640 BW).

- Tweede voorbeeld uit de 12-tafelenwet betrof de schade door besproeiingskanaal of waterleiding veroorzaakt. Er was niet alleen dus een beperking voor privé eigenaars doch ook voor de overheid. Wanneer een kanaal of een waterleiding die over een publiek terrein liep schade toebrengt aan een private persoon, kon deze een rechtsvordering instellen die ertoe strekte dat de schade aan de eigenaar werd vergoed .

Verskillende artikelen uit het **Burgerlijk Wetboek en het Veldwetboek** regelen de erfdienstbaarheden m.b.t. water tussen eigenaars in ons Belgisch Recht.

De meest gekende natuurlijke erfdienstbaarheden zijn deze die betrekking hebben op de afloop en het gebruik van water (artikel 640 BW en artikel 15 tot 21 van het Veldwetboek).

- artikel 640 : *"Lager gelegen erven zijn jegens de hoger liggende gehouden het water te ontvangen dat daarvan buiten 's mensen toedoen natuurlijk afloopt. De eigenaar van het lager gelegen erf mag geen dijk opwerpen waardoor de afloop verhinderd wordt.*

De eigenaar van het hoger gelegen erf mag niets doen waardoor de erfdienstbaarheid van het lager gelegen erf verzwaaard wordt."

De lager gelegen eigenaar moet echter het natuurlijke water slechts in zijn natuurlijke omvang laten aflopen.

Het gaat dus om regenwater, bronwater of smeltwater maar niet om kunstmatig water zoals nijverheidswater, huishoudelijk water, dakdrop, riolering enz.

Deze erfdienstbaarheid van de waterloop beschermt de private belangen en mag gewijzigd worden door de overeenkomst, door verjaring of door bestemming van de huisvader.

- Artikel 643 dat het putrecht beperkt:

"De eigenaar van de waterbron mag de loop ervan niet veranderen, wanneer deze aan de bewoners van de gemeente, dorp of gehucht het voor hen nodige water verschaft ; indien echter de bewoners het gebruik daarvan niet hebben verworven, noch door verjaring verkregen, kan

de eigenaar een vergoeding vorderen die door deskundigen wordt vastgesteld."

- Artikel 644 BW :

"Hij wiens eigendom paalt aan een lopend water dat volgens artikel 538, in de titel "Onderscheiding van de goederen", niet behoort tot het openbaar domein, mag zich, waar het voorbijloopt, daarvan bedienen tot bevoeiing van zijn eigendommen.

Hij wiens erf door dat water doorsneden wordt, mag daarvan zelfs gebruik maken in de tussenruimte die het water doorloopt, echter onder verplichting om het op de plaats waar het zijn erf verlaat, zijn gewone loop terug te geven."

- Artikel 645 :

"Wanneer een geschil ontstaat tussen de eigenaars voor wie die waters nut kunnen opleveren, moet de rechtbank, bij haar uitspraak, het belang van de landbouw overeenbrengen met de eerbiediging van het eigendomsrecht ; en in alle gevallen moeten de bijzondere en plaatselijke vorderingen betreffende de loop en het gebruik van de waters in acht worden genomen."

Ook het **Veldwetboek** heeft bepaalde erfdienstbaarheden die de erfdienstbaarheden van het BW aanvullen en slechts van toepassing zijn in zover de wet op de bescherming van de oppervlaktewateren niet van toepassing is (zie hierna IV.2).

* **de erfdienstbaarheid van waterleiding (artikel 15 VW)**

"Iedere eigenaar die ter bevoeiing van zijn erf gebruik wil maken van natuurlijk of kunstmatig gewonnen water waarover hij het recht heeft te beschikken, kan tegen billijke en voorafgaande schadeloosstelling het recht verkrijgen om dit water over de tussengelegen erven te leiden."

* **de erfdienstbaarheid van waterafvloeiing (artikel 16 VW)**

"De eigenaars van de lager gelegen erven moeten het water van de aldus bevoeide gronden ontvangen, met dien verstande dat hun een vergoeding verschuldigd kan zijn."

* **het recht van waterlozing (artikel 17 VW)**

"Dit recht om water over de tussengelegen erven te leiden kan onder dezelfde voorwaarden worden verleend aan de eigenaar van een moeras of van een geheel of gedeeltelijk overstroomde grond om het schadelijke water afloop te geven, alsmede aan de eigenaars van een vochtige grond die door middel van ondergrondse leidingen van greppels moet worden droog gemaakt."

* **de erfdienstbaarheid van steun** (artikel 19 Veldwetboek) : dit betreft het aanbrenge van dammen en sluisen in niet-bevaarbare of niet vlot bevaarbare waterlopen om de erven te kunnen besproeien.

Belangrijk is te vermelden dat de overtreding van de bepalingen van het Veldwetboek strafrechtelijk wordt betoelgd, naargelang

het geval met correctionele- of politie-straffen.

Zo bijvoorbeeld worden zij die, buiten de gevallen van artikel 549 van het Strafwetboek, andermans grond onder water zetten of er opzettelijk het water op schadelijke wijze op doen lopen, bestraft met een geldboete van 5 tot 15 frank (artikel 88 Veldwetboek).

Zij die zich het water van een bevoeiingskanaal onrechtmatig toeëigenen, of die er gebruik van maken op andere dagen of uren of in ruimere maten dan geoorloofd is door verordening of bijzondere overeenkomsten, worden bestraft met een geldboete van 10,- fr. tot 20,- fr. en met een gevangenisstraf van 1 tot 5 dagen of met één van die straffen alleen (artikel 89 Veldwetboek).

III. ASPECTEN VAN EIGENDOM.

In het algemeen wordt de eigendom over goederen verkregen door erfopvolging, door schenking onder levenden of bij testament en uit kracht van verbintenissen. Eigendom kan tevens worden verkregen door natrekking of incorporatie en door verjaring. (art. 711,712 BW)

In het Romeins Recht onderscheidde men een eigendomsverkrigging naar het burgerlijk recht en naar het natuurrecht.

Naar het natuurrecht was er bijvoorbeeld de toeëigening, d.w.z. de in bezitneming van een res nullius met de bedoeling haar als eigenaar te behouden. Zo kon men zich de dieren, de vissen en ook het water toeëigenen.

Naar Belgisch Recht behoren goederen die geen eigenaar hebben toe aan de staat (art. 713 BW).

Bovendien zijn er zaken die aan niemand toebehoren en waarvan het gebruik aan allen gemeen is.

De politiewetten bepalen hoe het genot daarvan geregeld wordt (art. 714 BW).

Dit betreft de zogenaamde res communes.

Het water wordt onder de res communes gerekend.

Dit zijn goederen die strikt genomen niet voor eigendom vatbaar zijn doch waarvan ieder zich een gedeelte kan toeëigenen d.m.v. gebruik.

III.1. BEZIT

Ingevolge artikel 2228 BW wordt bezit omschreven als *"het houden of het genieten van een zaak die wij in onze macht hebben of van een recht dat wij uitoefenen, hetzij in persoon, hetzij door een ander die in onze naam de zaak in zijn macht heeft of het recht uitoefent."*

Bij roerende goederen is bezit de grondslag voor eigendomsverkrigging (artikel 2279 BW stelt dat bezit geldt als titel).

Vermits water een roerend goed is, is het in principe vatbaar voor bezit. Doch uit de aard van de zaak, kan dit slechts

over een gedeelte.

De bestanddelen van het bezit zijn enerzijds het feitelijk of een materieel element het corpus en anderzijds het wilslement, zijnde dat men voor zichzelf en als eigenaar bezit.

Bovendien bestaat er een vermoeden dat men steeds voor zichzelf en als eigenaar geacht wordt te bezitten, tenzij bewezen is dat men heeft aangevangen voor een ander te bezitten (artikel 2230 BW : het wettelijk vermoeden in het voordeel van de bezitter).

Zoals uiteengezet voor wat betreft eigendom kunnen zaken die buiten de handel zijn en gemene zaken niet het voorwerp uitmaken van bezit.

III.2. VRUCHTGEBRUIK

Vruchtgebruik is het recht om van een zaak waarvan iemand anders de eigendom heeft het genot te hebben, zoals de eigenaar zelf, maar met de verplichting om de zaak zelf in stand te houden.

Vruchtgebruik op verbruikbare zaken is in principe ondenkbaar vermits de vruchtgebruiker de zaak zelf moet in stand houden.

Men beschikt hier echter over het "oneigenlijke vruchtgebruik" waarbij men het recht geeft aan de vruchtgebruiker om de goederen te gebruiken onder de verplichting om bij het einde van het vruchtgebruik een gelijke hoeveelheid zaken van dezelfde hoedanigheid en waarde of de geschatte waarde terug te geven (artikel 587 BW).

Men zou dergelijk vruchtgebruik kunnen organiseren voor water, doch dan voor zover iemand eigenaar is (kan zijn).

III.3. GEBRUIK

Het recht van gebruik wordt gevestigd en gaat teniet op dezelfde wijze als het vruchtgebruik (artikel 625 BW).

In principe wordt dit recht bepaald volgens een rechtstitel.

Wanneer dat niet het geval is wordt het gebruik normaal geregeld volgens de bepalingen van het burgerlijk wetboek.

Zoals echter het vruchtgebruik, veronderstelt het recht van de gebruiker tevens het bestaan van het eigendomsrecht.

De bovenvermelde principes zijn principes van zakelijk recht (zie hiervoor Vandenberghe, H., Zakenrecht, 1987-1988. Derine, R., Vanneste, F. en Vandenberghe, H., "Zakenrecht" 1A en 1B. Antwerpen 1974 en 1984. Derine, R. en Hamelinckx, P., "Overzicht van rechtspraak", T.P.R., 1981.)

IV. BIJZONDERE WETGEVING

Gezien water een belangrijke levensbron is voor de mens en zijn omgeving en door de veelheid van gebruiksmogelijkheden, dien-

den er wetten te komen om voornamelijk waterverontreiniging tegen te gaan.

Men onderscheidt in feite drie verschillende soorten waters die te beschermen zijn, met name het oppervlakte-, grond-, en zeewater.

Hier zullen alleen oppervlakte- en grondwater worden besproken.

IV.1. OPPERVLAKTEWATER

De bescherming van het oppervlaktewater en de wetgeving hierop gericht is voornamelijk bedoeld om de kwaliteit te behouden of te verbeteren en is gericht tegen de verontreiniging.

* De basiswetgeving inzake oppervlaktewater betreft de wet van 26 maart 1971. Deze is van toepassing op het openbaar hydrografisch net en de kustwateren, doch niet op de private wateren : op deze laatste is het Veldwetboek van toepassing (zie hoger).

Wat kwantitatieve aspecten betreft dienen hier enkel het algemeen lozingsverbod en de vergunningsvoorwaarden van de lozingsvergunningen vermeld te worden. Vaak legt de lozingsvergunning met name op welke de maximum hoeveelheid te lozen afvalwaters is per uur of per dag.

Een overschrijding van deze kwantitatieve hoeveelheden brengt een overtreding van zijn lozingsvergunning mede, wat kan resulteren in administratieve sancties, strafrechtelijke alsook gevolgen op vlak van de heffingen.

* HET VELDWETBOEK beschikt eveneens over een lozingsverbod, doch dit is enkel van toepassing in zoverre de wet van 1971 geen toepassing kan vinden, d.w.z. enkel voor private wateren.

* GEMEENTELIJKE POLITIEVERORDENINGEN: De gemeente blijft bevoegd om reglementerend op te treden t.a.v. de verontreiniging van niet openbare oppervlaktewateren en dit d.m.v. gemeentelijke politieverordeningen op de openbare gezondheid.

* De wet van 15 april 1965 betreffende het waterprobleem betreft een wet waarbij maatregelen, van nationaal en dringend belang worden verklaard die het mogelijk maken het hoofd te bieden aan de toenemende behoeften aan water, zo voor de waterwegen als voor huishoudelijk, industrieel en landbouwkundig gebruik.

* Het Besluit van de Vlaamse Executieve van 3 mei 1991 betreft het afleveren van vergunningen voor het capteren van water uit in het Vlaams Gewest gelegen bevaarbare waterlopen, kanalen en havens.

De basis voor dit besluit is het decreet van 21 december 1990 houdende begrotings-technische bepalingen alsmede de bepalingen tot begeleiding van de begroting van 1991.

Met watervang bedoelt men een inrichting die tot doel heeft op elke mogelijke wijze

water te onttrekken uit waterwegen.

De waterwegen waaruit het water kan en mag onttrokken worden worden opgesomd in de bijlagen van het besluit.

Men kan voor het capteren van water een vergunning aanvragen die voor één jaar geldt en telkens maandelijks kan vernieuwd worden.

De vergunning kan echter ten allen tijde in het belang van de waterweg geheel of ten delen ingetrokken, geschorst of gewijzigd worden zonder dat een vergunninghouder aanspraak kan maken op schadeloosstelling.

Er wordt steeds een vergunning verleend voor een welbepaald debiet.

IV.2. GRONDWATER

Het grondwater is het water dat beneden de grondwaterspiegel voorkomt en bestaat uit een deel van de neerslag dat in de grond zakt plus de waterdamp uit de atmosfeer die in de bovenste bodemlaag condenseert.

Water infiltreert vanaf het grondoppervlak en stroomt dan zeer traag door deze formatie tot het uiteindelijk terug aan het oppervlak verschijnt als bron of als rivierwater.

De winning van grondwater d.m.v. putten en kunstmatige bronnen is altijd zeer belangrijk geweest voor de irrigatie, voor industrieel en huishoudelijk gebruik.

Het belang van het grondwater is voornamelijk toegenomen wegens de verontreiniging van het oppervlaktewater, doch ook de grondwaterlagen zelf worden met verontreiniging bedreigd.

Het is daarom noodzakelijk om zowel een kwalitatieve als een kwantitatieve bescherming na te streven.

Vroeger werd de bescherming op het grondwater geregeld door de wet van 26 maart 1971.

De kwantitatieve bescherming werd geregeld door de besluitwet van 18 december 1946 houdende de telling van de grondwaterreserves en tot uitvoering van een reglementering van het gebruik (alsmede een aantal uitvoeringsbesluiten : KB van 14 juni 1966 betreffende de telling van grondwaterreserves en het KB van 21 april 1976 tot reglementering van het gebruik van grondwater, het KB van 13 juli 1976 betreffende het gebruik van water bij de exploitatie van mijnen en ander toevallig toevloeiend grondwater) en bij wet van 9 juli 1976 die de exploitatie van grondwaterwinning regelt.

Deze reglementering werd door Vlaanderen opgeheven door het grondwaterdecreet van 24 januari 1984 en haar uitvoeringsbesluiten.

Dit decreet regelt zowel de bescherming van het grondwater tegen verontreiniging, het winnen van grondwater, zowel met het oog op het behoud van grondwaterreserves zelf als op de bescherming tegen schade ten gevolge van het dalen van de grondwartertafel (cfr. vroegere wetten van 18 de-

ember 1946 en 9 juli 1976) en het derde deel, de objectieve aansprakelijkheid voor de personen die een daling van de grondwaterlaag hebben veroorzaakt en het organiseren van een schadefonds, gespijsd door bijdragen van ondernemingen die grondwater winnen.

Het decreet werd uitgevoerd door een aantal besluiten van de Vlaamse Executieve van 27 maart 1985 met name reglementering en vergunning voor het gebruik van grondwater en de afbakening van waterwingebieden en beschermingszones, reglementering van de handelingen binnen de waterwingebieden en de beschermingszones, reglementering van de handelingen die het grondwater verontreinigen.

Er is ook een besluit van de Vlaamse Executieve van 10 februari 1993 houdende de wijze van aanduiding van de afgebakende waterwingebieden en de beschermingszones.

Het grondwaterdecreet is van toepassing op al het water dat niet tot het hydrografisch net behoort en bij gelijkstelling daarmee alle water in de toevoerleiding voor drinkwatervoorziening.

Het gebruik van grondwater is aan een vergunning onderworpen.

Bij het verlenen van een vergunning wordt rekening gehouden met de economische, landbouwkundige, ecologische en stabiliteitsaspecten in het algemeen.

* Besluit van 27 maart 1985 houdende een reglementering en vergunning voor het gebruik van grondwater en de afbakening van waterwingebieden en beschermingszones.

Er is een voorafgaande vergunning vereist voor de aanleg, het wijzigen, verbouwen en exploiteren van een grondwaterwinning, het terug in gebruik nemen van een grondwaterwinning en het kunstmatig aanvullen van grondwater (artikel 2).

Een vergunningsplichtige grondwaterwinning wordt ingedeeld in drie categorieën naargelang de hoeveelheid grondwater die opgepompt wordt alsmede de bestemming van het opgepompte grondwater:

- categorie A betreft minder dan 96 m³/dag of minder dan 30 m³/jaar
- categorie B minstens 96 m³/dag
- categorie C gaat over grondwaterwinning bestemd voor openbare drinkwatervoorziening.

Voor de verschillende categorieën is een andere vergunningsprocedure voorzien. In geval van categorie C wordt tevens een procedure voorzien voor de afbakening van de bijhorende waterwingebieden en beschermingszones.

Voor de verschillende categorieën van grondwaterwinningen wordt tevens ook het peil gemeten (art. 23 besluit 27 maart 1985).

Er wordt tevens de hoeveelheid opgevangen water medegedeeld aan de bevoegde overheden (art. 30).

Belangrijk is dat er echter naargelang het

debiet van het opgepompte grondwater, voor bepaalde oppompingen geen vergunning vereist is: met name winningen van minder dan tien m³/dag voor particulier gebruik of grondwater met een handpomp opgepompt dienen geen vergunning te hebben.

IV.3. NATUURBEHOUD

De conventie van Ramsar inzake watergebieden die van internationale betekenis is, in het bijzonder als woongebied voor watervogels, werd goedgekeurd in België bij wet van 22 februari 1979.

De bedoeling is het behoud van de watergebieden en watervogels door het oprichten van natuurreservaten in deze watergebieden.

Het behoud van deze watergebieden houdt in dat er ook kwantitatief bepaalde maatregelen worden genomen zodanig dat aan de vereisten van de conventie kan worden tegemoet gekomen.

IV.4. ONBEVAARBARE WATERLOPEN

De basiswet van 1967 werd door het Vlaamse Gewest aangevuld door het decreet van 21 april 1983.

Men onderscheidt drie categorieën onbevaarbare waterlopen. Categorieën welke bepaald worden naargelang de hoegrootheid van het waterbekken.

Men zal hierin ruimingsonderhoud en herstellingswerkzaamheden gelasten om de loop van het water te verzekeren.

Er kunnen tevens buitengewone werken van verbetering of wijziging worden aangebracht.

IV.5. POLDERS EN WATERINGEN

De polders en wateringen worden gereguleerd door de wet van 3 juni 1956 op de polders en de wet van 5 juli 1956 op de wateringen.

Bovendien is er een KB van 30 januari 1958 betreffende het algemeen politiereglement van polders en wateringen.

De polders en wateringen werden opgericht met het oog op de waterbeheersing.

De polderbesturen moeten het binnendijkse land behoeden voor overstromingen.

De wateringen staan in voor een permanente afwatering in lager gelegen gronden.

De werking van de wateringen staat in dienst van de landbouw. D.m.v. deze reglementering tracht men dus het eventuele teveel aan water te regelen en anderzijds het water met het oog op de landbouw in goede banen te leiden.

De polders worden o.m. samengesteld door een algemene vergadering van stemgerechtigde ingelanden: dit zijn de eigenaars en de pachters van de gronden gelegen in de polders.

De wateringen bevinden zich buiten de polderzones.

IV.6. VISRECHT

De riviervisserij wordt geregeld door de wet van 1 juli 1954 op de riviervisserij.

Particuliere vijvers, visputten en sloten waarvan de vissen niet vrij kunnen bewegen tussen deze plaats en een openbare waterloop vallen niet onder de wet.

Het visrecht in een bevaarbare waterweg komt toe aan de staat wanneer het onderhoud ten laste is van de staat.

Wanneer men een vergunning heeft mag men er in vissen.

In een niet bevaarbare of vlotbare waterweg komt het visrecht toe aan de oevereigenaars.

In kreken en kunstmatige waterwegen waarvan het onderhoud ten laste valt van de polders of wateringen behoort het visrecht toe aan die besturen.

Het beheersrecht wordt echter geregeld door de reglementering op de onbevaarbare waterlopen en de polders en wateringen.

IV.7. DRINKWATERVOORZIENING

De drinkwatervoorziening wordt geregeld o.m. door een decreet houdende oprichting van de instelling van de Vlaamse Maatschappij voor Watervoorziening van 28 juni 1983 alsmede een besluit van 17 juli 1985 en een besluit van 15 maart 1989 houdende vaststelling van een technische reglementering inzake drinkwater.

Hierin worden hoofdzakelijk kwalitatieve eisen gesteld aangaande het drinkwater.

V. BESLUIT

De regels over recht op water, met name de kwantitatieve regeling over water, zijn zeer verscheiden en er bestaat geen coherente visie. Conflicten tussen deze regels onderling en met kwaliteitsreglementering zijn voor de hand liggend. Bij nieuwe reglementering zouden steeds de basisregels terug moeten worden nagegaan. Water is een bijzonder goed dat zich niet zomaar laat reglementeren. Elke reglementering is in zekere zin een beperking aan het gemeen karakter van water.

De huidige juridische situatie blijkt niet opgewassen te zijn om in geval van tekort aan water oplossingen te bieden. Een maatschappelijk debat over een globale regeling, gesteund op de principes van ons burgerlijk recht, dringt zich op.

*M. VAN PASSEL
Van Passel & Vennoten
Frankrijklei 146
2000 Antwerpen*